

Laçınsız 23 il...

Azərbaycanın özəli torpağı olan Laçın rayonunun işğalından 23 il keçir. Dağlar diyarı Laçın əvvəllər Abdallar adlanıb. Bu rayonun tarixi keçmiş çox zəngindir. Laçın 1924-cü ildən xəritəmizdə özünə yer alsada, onun tarixi kökləri qədim dövrlərə gedib çıxır. Tarixi araşdırmalar göstərir ki, Kiçik Qafqaz sıra dağlarının ən böyük silsiləsi olan Qarabağ yaylasında əsas yüksəkliklərlə—Böyük Kirs, Kiçik Kirs, Sarı Baba zirvələri ilə yanaşı, Laçın zirvəsi də vardır. Qarabağda «Laçın» adlı yaşayış məskənləri geniş yayılıb. Şuşada Laçınlar, Kəlbəcərdə Laçın kəndləri, əfsanəvi Laçınqaya qalası və s. buna misal ola bilər.

Laçın yarandığı gündən həmişə mərd, mübariz insanları, ziyalları ilə tanınıb. Məşhur söz ustası Aşiq Abbas, Sarı Aşiq, şair Mir Həmzə Nigarı, XVIII əsrdə Panahəli xan, Sarıcalı Cavanşirin sərkərdəsi, Qarabağın Hacışamlı nahiyəsinin sahibi Qara Murtuza bəy, ordu generalı Firudin bəy Daryalı, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ilk müdafiə naziri Xosrov bəy Sultanov, İsgəndər bəy Sultanov, Paşa bəy Sultanov, Nurməmməd bəy Adilxan oğlu Şahsuvarov, Cümhuriyyət dövründə Frayberq Dağ Mədən Akademiyasının tələbəsi, mühəndis Surxay bəy Şahsuvarov, Azərbaycanda xalq təhsilinin yayılmasında müstəsna xidmətləri olan Şuşada açılan ilk darülmüəlliminin təşkilatçısı və müdiri Müseyib İlyasov, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Əvəz Verdiyev, Xalq rəssamı Nadir Əbdürrəhmanov və başqalarını misal göstərmək olar. Laçının işğalı, ələ keçirilməsi Ermənistanın Qarabağ yolunun açılması demək idi. Hələ 1924-cü ildə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti yaradıldıqdan sonra Laçının rayon statusu alması o vaxtkı Azərbaycan hakimiyyətinin bəlkə də erməni niyyətlərinə qarşı ən güclü gedişi idi. Görkəmli yazıçı və dövlət xadimi Tağı Şahbazi Simurqun iştirakı ilə yaxınlığındakı Laçın dağının adı ilə «Laçın» adlandırılan bu şəhər toxunulmazlıq və mərdlik

simvoluna çevrilmişdi... 1988-ci ildə ermənilərin Laçınla bağlı gizli niyyətləri üzə çıxmağa başladı. Həm Azərbaycan, həm də Ermənistan üçün Laçın bütün Qarabağda ən strateji rayon sayılırdı. Bu məqsədlə Laçınla Şuşa arasında yerləşən Qaladərəsi, Göytala və digər kəndlərdən separatçı ermənilərin çıxarılması üçün Azərbaycan tərəfi xüsusi plan hazırlayıb həyata keçirdi. 1990—1991-ci illərdə Şuşa rayon polis şöbəsi və daxili qoşunların iştirakı ilə keçirilən əməliyyat nəticəsində həmin kəndlərdə yaşayan erməni separatçıları həbs edildi, münəcişə ocağına çevrilən kəndlər boşaldıldı. Beləliklə, bir müddət Laçın—Şuşa yolunun üstündə yerləşən erməni kəndlərindən hücumların qarşısı alındı. Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı, jurnalist Salatın Əsgərova həmin kəndlərin ərazisində Laçın—Şuşa yolunda erməni quldurları tərəfindən qətlə yetirilmişdi. Sonrakı illərdə Dağlıq Qarabağın azərbaycanlılar yaşayan bir sıra şə-

hər və kəndini ələ keçirdikdən sonra ermənilər 1992-ci il mayın 8-də Şuşanı işğal etdi. Sonra Ermənistan silahlı qüvvələri Şuşa—Laçın—Zabux yolunu açmağa başladılar. Burada söhbət Şuşa ilə Laçın arasındakı 44 kilometrlik məsafədən gedirdi və bu ərazini ələ keçirmək üçün ermənilərin qurduğu planın tarixi çox əvvəllərə gedib çıxırdı.

Şuşanı tərk edərək Turşu və Laçına doğru geri çəkilmək üçün ermənilərin mənəvi-psixoloji vəziyyəti yaxşı deyildi. Texnikanın sayının az olmasını və Bakıda baş verən hakimiyyət çəkişmələrini də bura əlavə etsək, Laçını «niyə itirdik» sualına cavab tapa bilərik. Mayın 16-17-si Laçında qalan hərbiçilər ərazini tərk etməyə başladılar. Müdafiə Nazirliyinin əsgərləri bölünərək Kəlbəcər və Qubadlı istiqamətinə çəkildilər. Bütün bunlar Laçının süqutu demək idi. Minlərlə insanın yaşadığı 125 kəndin, 1 şəhərin, 1 qəsəbənin taleyi belə həll olundu. İlk hesablamalara görə, işğal nəticəsində Azərbayca-

na 7,1 milyard ABŞ dolları dəyərində ziyan dəyib. 101 ümumtəhsil məktəbi, 217 mədəniyyət mərkəzi, 140 səhiyyə obyektinə, 200-dən çox IX—XV əsrlərə aid tarixi abidə hələ də erməni işğalçıların tapdığı altındadır. İşğal nəticəsində 264 nəfər şəhid olub, 65 nəfər girov götürülüb, 103 nəfər əlil olub.

Ermənistan rəhbərliyi və Dağlıq Qarabağ separatçı rejiminin təşəbbüsü ilə 1993-cü ilin dekabrından, Laçın şəhəri «yenidən» salınmağa başlayıb. Bu gün Dağlıq Qarabağda gələn ermənilərin ən sıx məskunlaşdığı yer Laçın ərazisidir. Burada deyilənə görə 12 min erməni yerləşdirilib. Laçının adı dəyişdirilərək «Berdzor» məşhur Minkənd «Xak» Alıqulular «Alqumişen», Sultankənd «Xaşatax» adlandırılıb. Laçındakı qədim ibadət ocaqları, məscid və digər abidələrimiz erməniləşdirilib və dünyaya erməni xalqının yazılı abidələri kimi təqdim edilməkdədir.

Sözsüz ki, Əmir Xosrov Dəhləvidən, Həsən Cəlaldan qalan Laçın uzun müddət erməni işğalçıların tapdığında qalmayacaq.

Aslan CƏLİLOV.

Uğurlu nəticə

Müasir Azərbaycanın milli dövlətçiliyinin qurucusu, ümummillə lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 92-ci ildönümünə həsr olunmuş respublika səviyyəli silsilə tədbirlər, konfranslar, inşa və rəsm müsabiqələrinin keçirilməsi gələcək nəsillər üçün əvəzolunmaz nümunədir.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təşəbbüsü ilə «Heydər Əliyevin həyat və

fəaliyyəti» mövzusunda keçirilən inşa yazı müsabiqəsinin respublika turunun qalibi Qəbələ şəhər 3 saylı tam orta məktəbin X sinif şagirdi Nəzirli Mələhət Gündüz qızı olmuşdur. O, respublikada 14 min nəfər şagirdin qatıldığı bu müsabiqədə rayonumuzu, doğma məktəbimizi layiqincə təmsil edərək birincilik qazanmışdır. Nəzirli Mələhət Gündüz qızı 5 may 2015-ci il tarixdə Bakı şə-

hərində «Gülüstan» sarayında keçirilən təqdimat mərasimində respublika Təhsil Nazirliyinin xüsusi diplom və hədiyyəsi ilə mükafatlandırılmışdır.

Məktəbimizin şagird və müəllim kollektivi adından Mələhət Nəzirli rayonumuzu respublika tədbirində layiqincə təmsil etdiyi üçün təbrik edir və ona gələcək uğurlarında müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

Ramin NƏBİYEV,
Qəbələ şəhər 3 saylı tam orta məktəbin dil-ədəbiyyat müəllimi.

Tarix-diyarşünaslıq muzeyində

Şuşasız ötən illər

Qəbələ Rayon Tarix-Diyarşünaslıq muzeyində «Şuşasız ötən illər» adlı tədbir keçirilmişdir. Tədbirdə 1992-ci ilin may hadisələri anılmışdır.

Muzeyin direktoru Xalis Məmmədov geniş çıxışı ilə tədbirə başlanğıc vermişdir. Sonra nümayiş etdirilən foto-materiallar, tarixi sənədlər həmin günlərin ağır-acısını bir daha tədbir iştirakçıların yadına saldı.

Ekskursiyalar davam edir

Qəbələ Rayon Tarix-diyarşünaslıq muzeyinin qonaqları gündən-günə artmaqdadır. Yaxın 4—5 gün ərzində bir neçə xarici ölkədən turistlər muzeyimizin qonağı olmuşlar.

Qəbələnin qədim keçmiş, Azərbaycan tarixi haqqında geniş məlumatları, tarixi faktları əldə edən qonaqlar muzeyimizin rəy kitabına ürək sözlərini yazırlar.

Azərbaycanın təbii gözəllikləri, sürətli sosial-iqtisadi inkişaf və müasir şəhərsalma təcrübəsi mövsüm ərzində qonaqlarımızın sayını daha da artırır.

Şagirdlər muzeydə

Bu günlərdə isə Qəbələ şəhər 4 saylı tam orta məktəbin şagirdləri də muzeyimizin qonağı olmuşlar. Şagirdlər muzeyin ekspozisiya salonu ilə tanış oldular və qədim Albaniyanın paytaxt şəhəri olmuş Qəbələ ərazisindən tapılmış arxeoloji

nümunələrə baxdılar. Sonda şagirdlər arasında viktorinalar təşkil olundu və Vaqif Seyidbəyli mükafat qazandı.

Açıq dərslər

Qəbələ Rayon Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyi rayonumuzdakı bütün məktəblilər üçün həm də bir tədris müəssisəsidir. Məktəblilər vaxtaşırı olaraq muzeyimizdə ədəbiyyat və tarix dərslərini keçirmək üçün muzeyimizə gəlirlər. Şagirdlərin sərbəst şəkildə əyani vəsaitlərdən istifadə etmələri üçün muzey əməkdaşları tərəfindən geniş şərait yaradılır. İ. Qutqaşının həyat və yaradıcılığını öyrənən şagirdlər bolbol əyani vəsaitlər üçün, məsələn tarixi sənədlər, materiallar və digər nümunələrlə tanış olmaq məqsədilə muzeyimizə tez-tez müraciət edirlər.

TƏQVİM DƏN SƏFİRLƏR

19 may: Xalq şairi, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Azərbaycan sərbəst şerinin banisi **Rəsul Rza** (1910—1981) Göyçayda anadan olub. İlk şeiri 1927-ci ildə Tiflisdə «Qığılıcı» almanaxında çap olunub. Yazıçılar İttifaqının sədri, filarmoniyasının direktoru, kinomatoqrafiya naziri, ensiklopediyanın (ASE) baş redaktoru işləmiş, üç çağırış Ali Sovetin deputatı seçilib.

Görkəmli opera müğənnisi, xalq artisti **Hüseynağa Hacıbababəyov** (1898—1972) anadan olub. Opera teatrında bir sıra qadın partiyalarını da ifa edib.

20 may: Fransız yazıçısı **Onore de Balzak** (1799—1850) anadan olub. Onun «Ögey ana» pyesi 1939-cu ildə Azərbaycan Dövlət Teatrında tamaşaya qoyulub, bir sıra əsərləri Azərbaycan dilinə tərcümə olunub.

22 may: Görkəmli aktyor, rejissor, pedaqoq SSRİ xalq artisti, sənətşünaslıq doktoru **Mehdi Məmmədov** (1918—1985) anadan olmuşdur.

23 may: Şahmat üzrə keçmiş dünya çempionu **Anatoli Karpov** anadan olmuşdur.

24 may: məşhur rus ya-

zıçısı, keçmiş SSRİ-nin bir sıra dövlət mükafatları laureatı **Mixail Soloxov** (1905—1984) anadan olmuşdur. Onun «Sakit Don», «Oyanmış torpaq», «Onlar vətən uğrunda vuruşdular» romanları, «İnsanın taleyi» hekayəsi məşhurdur.

25 may: Amerikanın keçmiş prezidenti Con Kennedi (1917—1963), general mayor **Akim Abbasov** (1911—1992) anadan olmuşlar.

26 may: Xalq yazıçısı, dramaturq **İlyas Əfəndiyev** (1914—1996), 1917-ci ildə general-leytenant **Hüseyn Rəsulbəyov** anadan olmuşlar.

29 may: 1922-ci ildə kaman ustası, xalq artisti **Habil Əliyev** Ağdaşda anadan olub.

30 may: Satrik şair **Mirzə Ələkbər Sabir** (1862—1911) anadan olub. O, Azərbaycan ədəbiyyatının ən böyük simalarından biri, tənqidi realizmin qüdrətli nümayəndəsidir. Lirik şeirləri də çoxdur. Uşaqlar üçün yazılmış şeirləri də şirin və oxunaqlıdır. «Molla Nəsrəddin» jurnalında fəal çıxış etmişdir.

31 may: Xalq artisti, istedadlı müğənni **Sara Qədimova** (1922—2005) anadan olmuşdur.